

TÜRÜK

Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2014 Yıl:2, Sayı:3

Sayfa:219-230

ISSN: 2147-8872

ÇAĞDAŞ ARNAVUTÇADA TÜRKÇE KÖKENLİ ALINTI KELİMELERDE GÖRÜLEN FONOLOJİK DEĞİŞİMLER

Osman Yıldız*

Semra Akgül**

ÖZET

Türkler, yaklaşık 4 asır boyunca Balkan coğrafyasında hüküm sürmüş; bu süre zarfında da gerek kültür ve yaşam biçimlerinden gerek dillerinden pek çok unsuru hakim oldukları coğrafyaya taşımışlardır. Aktarılan kültür unsurlarının arasında özellikle Türk dilinin etkisini çeşitli yollarla Balkan dillerine geçen Türkçe kelimelerde görmekteyiz. Sahanın uzmanları tarafından yapılan araştırmalar sonucunda Türkçenin etkisinin bugün de Arnavutçada devam ettiğini biliyoruz.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yüzyıl itibariyle askerî, siyasî, ekonomik, kültürel vs olarak Balkan coğrafyasında tesirinin artmasına paralel olarak, Arnavutçaya Türkçeden alıntılanan kelimelerin sayısında da bir artış olduğunu, bu dilde yazılan dönem eserlerinden tespit etmek mümkündür. Türkçenin bu etkisini özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda yazılan eserlerde görmekteyiz. Bu yüzyıllarda Arnavutçadaki Türkçe kökenli kelime sayısı 4000 civarındaydı.

Bu çalışmamızda daha önce yayınlamış olduğumuz “Çağdaş Arnavutçada Türkçe Kökenli Kelimeler” (Osman Yıldız, *Türk Yurdu Dergisi*, 2001, S.162-163, s.447-455) adlı makalemizde tespit ettiğimiz 198 kelimenin Arnavutçaya geçerken ne tür fonolojik değişimlere uğradığını ortaya koyacağız.

Daha önce, Arnavut diline Türkçeden ödünçlenmiş kelimelerin genellikle isim türünden olduklarını tespit etmiştik (abe < agabeg, agallëk < agalık, allçi < alçı, batakçi < batakçı, damar < tamar, dam < dam, gjveç < güveç, jakë < yaka, vs gibi). İsim türünden kelimeler dışında Türkçe aracılığıyla Arapça ve Farsça kelimeler de Arnavutçaya ödünçlenmiştir. Ancak bu çalışmamızda bu ikinci gruptaki kelimeleri hariç tutarak sadece

*Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, osmanyildiz@sdu.edu.tr

** Arş. Gör. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, semraakgul@sdu.edu.tr

Arnavutçaya alıntılanmış Türkçe kökenli kelimelerdeki fonolojik değişimler üzerinde duracağız.

Böylece Türkçeden ödünçlenen kelimelerde görülen fonolojik değişimler bir yandan Arnavutçanın ses bilgisi hakkında bilgi verirken, diğer yandan da Arnavutçaya giren alıntı kelimelerin millileştirilmesi için ne türden değişikliklere gidildiğini de göstermiş olacaktır. Buradan hareketle de Arnavutçanın alıntı kelimeler üzerindeki milli dil unsurlarına da ulaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Arnavutça, Türkçe kökenli kelimeler, alıntı kelimeler, fonolojik hadiseler

PHONOLOGICAL CHANGES IN THE LOAN WORDS OF TURKISH ORIGIN IN CONTEMPORARY ALBANIAN LANGUAGE

ABSTRACT

Turks had sovereigned around the Balkan realm approximately for four centuries and during this time they had transformed several different factors of their culture, life style and language. The effects of Turkish Language on Balkanian Languages could easily be unlighted through the Turkish orginated words which are spoken in Balkan Languages. Regarding with results of the experts' researches we know that this Turkish Language effect on the Albanian Language have continued.

It could be revealed from the books, written in the Albanian Language in the 16th. and 17th. centuries, that nearby the the increase of Ottoman's political,militaristic, economical vs. effect on the Balkan geograpy the numbers of Turkish words quoted from Turkish to Albanian had also been increased. In those centuries the numbers of Turkish orginated words in Albanian Language are around 4000.

In this study the the phonological alterations of the 198 words that are lanced in the article Osman Yıldız, named as The Turkish Orginated Words in the Modern Albania published 2001 in the review of Türk Yurdu, Vol. 162-163, page from 447 to 455.

The phonologic changes on the words that are borrowed from Turkish,on the one hand gives us information about the Albanian phonolgy, and on the other hand it shows us what kinds of changes occured when this transformation happened. From this point we will reach to the evolution steps of Turkish orginated words in the Albanian language.

Key Word: Modern Albanian, Turkish orginated words,quoted words, phonolgical events.

Giriş

Türklerin yaklaşık 4 asırlık Balkan coğrafyasındaki varlıkları boyunca bu coğrafyaya kendi kültür ve yaşam biçimlerinden, dillerinden taşıdıkları unsurlar yadsınamaz. Özellikle dil

noktasında Türkçenin etkisi çeşitli yollarla Balkan dillerine geçen kelimeler üzerinden kendini hissettirmiştir. Osmanlıların şehircilik anlayışı ve kurduğu-geliştirdiği Balkan şehirlerindeki Türkçe etkisi, devletin dilinin Türkçe olması gibi çeşitli nedenlerle Türkçe, Balkan dillerine önemli miktarda kelime vermiştir.

Türklerin Arnavutlarla ilişkisi, diğer Balkan halkları gibi Türk boylarının Karadeniz'in kuzeyinden geçip Balkanlara ilerlemesi tarihi kadar eski olsa da yoğun ilişkiler Osmanlı döneminde olmuştur. 1517-1912 tarihleri arasında yaklaşık dört yüz sene Osmanlı egemenliğinde yaşayan Arnavutlar, gerek devlet işlerinde gerekse günlük hayatlarında Osmanlı Türkçesiyle haşır neşir olmuşlardır. Dillerin evriminde alt katman (substratum) ve üst katman (superstratum) dediğimiz türden etkenlerin payı büyüktür. Bir ülke fethedildiği zaman o ülke halkının zamanla ana dilinden uzaklaşarak üst katmana ait olan fatihlerin dilini konuşmaya başlayabilirler. Hindistan ahalisinin İngilizceyi, Fas ve Tunus ahalisinin Fransızca'yı ana dilleri gibi konuşmaları bu duruma en güzel örneklerdir. Fakat eski konuşma alışkanlıkları da devam ettiğinden, alt katman bütünüyle ana dilini unutmasa da üst tabakanın dilinden büyük ölçüde etkilenir. Bu bakımdan Arnavutçada da Türkçenin etkisi oldukça belirgindir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve günümüze kadar süren Arnavutçadaki Türkçe unsurlar üzerine yapılan çalışmalar bu hususu seçik bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin, Gustav Meyer'in Arnavutça etimoloji sözlüğünde verilen 5140 madde başından 1180 tanesini Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Ayrıca, Osmanlı Türkçesinin Arnavutçadaki etkisi sadece kelimelerle de sınırlı değildir. Söz gelişi Türkçedeki +ÇA, +ÇI4, +II4, +sI4z, +II4K ve +IAr gibi birçok ek Arnavutçaya geçmiş ve bu biçimbirimler bu dilin gramerinde hâlâ dilbilgisel görev yapmaktadırlar.

Aslında Türklerin ve Türkçenin etkisi, Balkan coğrafyasında henüz Osmanlı hakimiyeti sağlanmadan evvel de hissedilmekteydi. 15. yüzyılda Arnavutçaya Türkçeden ödünçlenmiş ve daha çok savaş, giyim kuşam, ev ve ev eşyaları ile ilgili Türkçe kelimeler Türkçenin Arnavutçadaki etkilerini daha da geçmişe götürmeye imkan tanımaktadır.

Osmanlı Devleti'nin 16. yüzyıl itibarıyla askeri ve siyasi olarak Balkan coğrafyasında etkisinin artması, Arnavutçaya Türkçeden alıntılanan kelimelerin sayısında da bir artış sağlamıştır. Özellikle 16. ve 17. yüzyıllarda Arnavut dilinde yazılan kitaplarda Türkçenin etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Bu yüzyıllarda Arnavutçada Türkçeden ödünçlenen kelime sayısı 4000 civarındadır. Ancak Balkanlarda Osmanlı yönetimi son bulup Arnavutlar kendi yönetimini ilan edince, Türkçeden kelime alıntılama son bulmuş; hatta bazı Türkçe kelimeler mevcut anlamlarının yanına "kötü" yan anlam veya mecaz anlam kazanmaya başlamıştır. Bu durum, başka bir araştırma konusu olarak dikkate değer görülmektedir.

Arnavutçaya Türkçeden alıntılanmış kelimeler yapı bakımından incelendiğinde ise genellikle isim türünde kelimelerin ödünçlendiğini görmekteyiz. (Abe < agabeg, agallék < agalık, allçi < alçı, batakçi < batakçı, damar < tamar, dam < tam, gjveç < güveç, jakë < yaka, vs) Bunun yanı sıra yine Türkçe aracılığıyla Arapça ve Farsça kelimelerin de Arnavutçaya alıntılındığını söyleyebiliriz. Ancak biz bu çalışmamızda Türkçeden Arnavutçaya alıntılanmış Türkçe kökenli kelimeler ve bu kelimelerde görülen fonolojik değişiklikler üzerinde duracağız.

Bugün de Türkçenin, Çağdaş Arnavutça üzerindeki etkilerini görmek mümkündür. Yukarıda ismini zikrettiğimiz makalede Arnavutça- Türkçe Sözlükleri tarayarak tespit ettiğimiz Çağdaş Arnavutçada hala kullanımda olan 198 adet Türkçe kökenli kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin kullanımındaki şekilleri, alıntılanan dildeki şekilleriyle birebir aynı mıdır? Yoksa bazı fonolojik değişimlerle farklılaşmışlar mıdır? Bu iki soruya verilecek cevap, Arnavutçaya bir kelime ödünçlenirken ne tür ses hadiselerinin olduğuna ve ne tür ses hususlarına dikkat edildiğine dair de bilgi sunacaktır şüphesiz. Bu çalışmada, Arnavutçaya Türkçeden ödünçlenmiş kelimeler üzerindeki fonolojik değişimleri gösterdikten sonra, buradan hareketle Arnavutçanın alıntı kelimeler üzerindeki milli dil unsurlarına da işaret etmeye çalışacağız.

İNCELEME

1. Uyum Değişmesi:

ili/k, ~ku (F. 712). << ılık (KT. 476)

2. Ünlü Türemesi:

a. İç seslerde

-y- < -Ø-: gyemi "güemi" (F. 617). < gemi (KT. 372-373)

b. Son seslerde

-e < -Ø: iliq/e, ~ja (F. 2065). < ilik (KT. 504), kubure (F. 83). < kubur (KT. 678)

-ë < -Ø: ballduzë-ja "balduzu" (F. 86). < baldız (KT. 100), dâm/ë, ~a "damı" (F. 291). < dam (KT. 229), pesë "pesi" (F. 1405). < beş (KT. 125), shuplakë-a "şuplakı" (F. 1956). < şaplak (KT. 1115)

-i < -Ø: ushkuri "uşkuri" (F. 2096). < uçkur (KT. 1254)

3. Ünlü Düşmesi:

a. İç seslerde

-Ø- < -ı-: kalldrëmxi-i "kaldırımci" (F. 771). < kaldırımçı (KT. 570), kajsi-a "kaysi" (F. 760). < kayısı (KT. 610)

-Ø- < -ü-: gjveç "cveç" (F. 636). < güveç (KT. 405)

4. Ünlü Değişmeleri:

a. Ön seslerde

e- < a-: allm/e (F.26) < alma "elma" (KT. 51)

u- < o-: ulluk (F.2088) < oluk (KT. 934)

b. İç seslerde

-e- < -i-: belezik-u (F. 209). < bilezik (KT. 133)

-ë- < -a-: kashër "kaşır" (F. 795). < kaşar (KT. 602)

-ë- < -i-: nëno "nıno" (F.1233). < nine (KT. 921), jeshillë/k, ~ku "yeşillik" (F. 742). < yeşillik (KT. 1329)

-i- < -ı-: bashibozuk "başıbozuk" (F.S. 109). < başıbozuk (KT. 107), batakçillëk-u "batakçılık" (F. 116). < batakçılık (KT. 109), biçak (F.1405). < bıçak (KT. 128), çibán (F.258). < çıban (KT. 205), çikrık (F.261). < çıkırık (KT.208), kamxhik "kamcık" (F.777). < kamçı (KT. 577), kapadaillëk "kapadaillik" (F. 782). < kabadayılık (TS. 1137), qiç-i (F.830). < kıç (KT. 635), qima (F.831). < kıyma (KT. 648)

-o- < -a-: topolák (F.2008). < topalak (KT. 1237)

-o- < -ö-: gjol "col" (F. 624). < göl (KT. 387), qostek (F.1618). < köstek (KT.676)

- u- < -a-: karabullak-u (F. 789). << karabatak (KT. 590), shuplakë-a "şuplakı" (F. 1956). < şaplak (KT. 1115)
- u- < -ı-: ballduzë-ja¹ "balduzi" (F. 86). < baldız (KT. 100)
- ü- < -i-: dybek "dübek" (F.389) < dibek (KT. 251)
- ü- < -ö-²: byrek "bürek" (F.208). < börek (KT. 148), dynym "dönüm" (F.394). < dönüm (KT. 271), dyshek "düşek" (F.395-396). < döşek (KT. 271), gjytyrym "cütürüm" (F.636) < kötürüm (KT. 677), qymyr "kümür" (F.1622). < kömür (KT. 674), qymyrxhi "kümürçi" (F.1622). < kömürçi "kömürçü" (KT. 674)
- ë- < -u-: bollëk-u "bollık" < bolluk (KT. 142)

c. Son seslerde

- e < -a: állm/e ~ja (F. 26). < alma "elma" (KT. 51), ane (F.33). < ana (KT. 57), bohçe (F.160). < bogça (KT. 141), toke (F.2005). < toka (KT. 1235)
- ë < -a: bakllavë "baklavı" < baklava (KT. 98), basmë-a "basmı" < basma (KT. 105), bozë-a "bozi" < boza (KT. 146), gajdë-a "gaydı" (F. 531). < gayda (KT. 363), xhumb/ë, ~a "cumbı" (F. 2201). < cumba (KT. 183), çánt/ë, ~a "çanti" (F. 243). < çanta (KT. 193), dallgë-a "dalğı" (F. 289). < dalga (KT. 228), kamë-a "kamı" (F. 776). < kama (KT. 576), karabojë-a "karaboyı" (F. 789). < karaboya (KT. 589), kovë-a "kovı" (F. 875). < kova (KT. 670), pashë-a "paşı" (F. 1382). < paşa (KT. 960), torbë "torbı" (F. 2008). < torba (KT. 1238), jakë-a "yakı" (F. 733). < yaka (KT. 1302)
- ë < -e: imtë "imtı" (F. 716). < ince (KT. 513), shiltë-ja "şiltı" (F. 1843). < şilte (KT. 1132)
- ë < -i: tersllëk "terslık" (F. 1988). < terslik (KT. 1213)
- e < -i: hajde "hayde" (F.640-641). < haydi (KT. 442)
- i < -a: ati (F.68). < ata (KT. 76)
- i < -ı: akçi (F. 17). < aşçı (KT. 73), allçi (F.26) < alçı (KT. 47), bakërxhi "bakırcı" (F.85). < bakırcı (KT. 98), baski (F. 109). < baskı (KT. 105), batakçi (F. 116). < batakçı (KT. 109), bohçaxhi "bohçacı" (F.160). < bohçacı (KT. 141), bojaxhi "boyacı" (F. 161). < boyacı (KT. 144), bozaxhi "bozacı" (F. 169). < bozacı (KT. 146), çati (F. 248). < çatı (KT. 198), gajdaxhi-u (F. 531). < gaydacı (KT. TS. 817), kallajxhi "kalaycı" (F.770). < kalaycı (KT. 569), kalldrëmxhi "kaldırımçı" (F. 771). < kaldırımçı (KT. 570), kapadai (F.782). < kabadayı (KT. 555), kapadaillëk-u "kapadaillık" (F. 782). < kabadayılık (KT. 555), karshi "karşı" (F. 792). < karşı (KT. 597), kashai "kaşai" (F. 795). < kaşığı (KT. 601), kajsi "kaysı" (F. 760). < kayısı (KT. 610), kazanxhi "kazancı" (F. 803). < kazancı (KT. 614), kuti (F.930). < kutı (KT. 693), kuyunxhi "kuyuncı" (F.906). < kuyumcı (KT. 695), okllai (F.1301). < oklağı (KT.161), shakaxhi "şakacı" (F.1815). < şakacı (KT. 1112), topçi (F. 1182). < topcı (KT. 1237), jabanxhi "yabancı" (F. 733). < yabancı KT. 13000), jorganxhi "yorgancı" (F. 749). < yorgancı (KT. 1337)
- i < -u: komshi "komşı" (F. 857). < komşu (KT. 664), tapi (F. 1968) < tapu (KT. 1164)

¹ Türkiye Türkçesi ağızlarında da kelimenin "balduz" (DS. II, 503) şekliye kullanımı vardır. bk. Tuncer GÜLENSOY, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, I. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 109.

² Türkçe'de ilk hecede geniş-yuvarlak ünlülerin daralması (u < o, ü < ö), Rumeli ağızlarında da çok tesadüf edilen karakteristik bir fonetik eğilimdir. bk. Tuncer GÜLENSOY, *Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1993, s. 25.

-i < -ü: türlü (F.2042) < türlü (KT. 1251)

-o < -e: nëno "nıno" (F.1233). < nine (KT. 921)

5. Ünsüz Türemesi:

a. Son seslerde

-h < -Ø: bogazh (F. 160). < bogaz (KT. 140)

-k < -Ø: kamxhik "kamcık" (F.777). < kamçı (KT. 577)

6. Ünsüz Düşmesi:

a. Ön seslerde

Ø- < y-: avash "avaş" (F. 75). < yavaş (KT. 1317)

b. İç seslerde

-Ø- < -g-: kashai-a "kaşai" (F. 795). < kaşığı (KT. 601), okllai-a (F. 1301). < oklagı (KT. 932)

-Ø- < -y-: çair, ~i (F. 238). < çayır (KT. 199), kapadai (F.782). < kabadayı (KT. 555), kapadaillëk-u "kapadaillik" (F. 782). < kabadayılık (KT. 555), qima-ja (F. 831). < kıyma (KT. 648), teze-ja (F. 1991). < teyze (KT. 1225)

7. Tekleşme:

-n- < -nn-: nini(-nana) (F. 1266). < ninni (KT. 921)

-p- < -pp-: hopa (F. 691). < hoppa (KT. 463)

8. Büzülme:

a- < aga-, -a- < -aga-: abey (F. 2). < agabey (KT. 31), saxhak "sacak" (F. 1336). < sacayak (KT. 1008)

9. Hece Düşmesi:

-Ø- < -in-: xhiblık, ~a "ciblık" (F. 2199). < cibinlik (KT. 179)

-Ø- < -en-: kurtesh "kurteş" (F. 925). < kurdeşen (KT. 686)

10. Ünsüz Değişmeleri:

a. Ön seslerde

gj- < g-: gjol "col" (F. 624). < göl (KT. 387), gjytyrym-e "cütürüm" (F. 636). < kötürüm (KT. 677), gjveç "cveç" (F. 636). < güveç (KT. 405)

p- < b-: pesë "peşi" (F. 1405). < beş (KT. 125), piper (F. 1485). << biber (KT. 130)

b. İç seslerde

-xh- < -ç-: kamxhik-u "kamcık" (F. 777). < kamçı (KT. 577)

-ç- < -c-: akçi (F. 17). < aşçı (KT. 73)

-gj- < -g-: syrgjyn "sürçün" (F. 1810). < sürgün (KT. 1104), yzengji-a "üzenci" (F. 2206). <

- üzengi (KT. 1275), vergji "verci" (F. 2134). < vergi (KT. 1290)
- k- < -g-: qyski-a "küski" (F. 126). < küski (KT. 676)
- k- < -ş-: akçi (F. 17). < aşçı (KT. 73)
- l- < -t-: karabullak-u (F. 789). << karabatak (KT. 590)
- m- < -n-: imtë "imti" (F. 716). < ince (KT. 513)
- n- < -m-: kuyunxhi "kuyunci" (F.906). < kuyumcı (KT. 695)
- p- < -b-: kapadai (F.782). < kabadayı (KT. 555), kapadaillëk-u "kapadaillik" (F. 782). < kabadayılık (KT. 555), piper (F. 1485). << biber (KT. 130)
- s- < -ş-: pesë "pesi" (F. 1405). < beş (KT. 125)
- sh- < -ç-: ushkuri "uşkuri" (F. 2096). < uçkur (KT. 1254)
- t- < -c-: imtë "imti" (F. 716). < ince (KT. 513)
- t- < -d-: kurtesh "kurteş" (F. 925). < kurdeşen (KT. 686)

c. Son seslerde

- g < -k: deng-u < denk (KT. 243)

11. Eskiçil Kelimeler:

- pambuk-u (F. 1342): pambuk (KT. 956) > pamuk (TS. 1757)
- suva-ja (F. 1805): suva (EUTS., 213) > sıva (TS. 1975)
- sytliaç-i (F. 1810): sütü aş (KT. 1107) >> sütlaç (TS. 2061)
- taborr (F. 1962): tabor (MT.1677) > tabur (TS. 2110)

12. Çağdaş Arnavutça ve Ölçünlü Türkiye Türkçesinde Aynı Ses Yapısıyla Kullanılan Kelimeler:

- adáh (F. 5)=adaş (TS. 23), agá (F. 10)= ağa (TS. 31), agallëk, ~u (F: 10)=ağalık (TS. 33), allçák, ~u (F. 26)=alçak (TS. 75), allishverish, ~i (F. 26)=alışveriş (TS. 84), azgën-e (F. 78)=azgın (TS. 184), bák/ër, ~ri (F. 85)= bakır (TS. 203), basamak (F. 108)= basamak (TS. 222), bash, ~i (F. 109)= baş (TS. 228), batak-u (F. 116)= batak (TS. 243), bekçi (F. 122)= bekçi (TS. 256), bel (F. 122)= bel (TS. 258), bosh (F. 167)= boş (TS. 331), buxhak (F. 187)= bucak (TS. 348), çakmák, ~u (F. 241)=çakmak (TS. 425), çanák, ~u (F. 243)= çanak (TS. 434), çapkën, ~e (F. 244)=çapkın (TS. 436), çatí, ~i (F. 248)= çatı (TS. 443)çekic, ~i (F. 250)=çekik (TS. 450), çekmexhé, ~ja (F. 250)=çekmece (TS. 454), çelí/k, ~ku (F. 253)=çelik (TS. 456), çivít, ~i (F. 264)=çivit (TS. 492), çizm/e, ~ja (F. 264)=çizme (TS. 493), damar (F. 290)=damar (TS. 543), dajak (F. 284)=dayak (TS. 533), dayë-a (F. 284)=dayı (TS. 535), dede (F. 298)=dede (TS. 536), deve-ja (F. 319)=deve (TS. 571), dollak-u (F. 356)=dolak (TS. 617),

duvak-u (F. 388)=duvak (TS. 646), hej (F. 663)=hey (TS. 984), helik-u (F. 665)=helik (TS. 976), hovardallök-u (F. 693)=hovardalık (TS. 1006), inxhi (F. 728)=inci (TS. 1082), kaçak-u (F. 755)= kaçak (TS. 1143), kaçamak-u (F. 755)=kaçamak (TS. 1144), kallaj-i (F. 769)=kalay (TS. 1163), kallpak-u (F. 782)=kalpak (TS. 1175), kapak-u (F. 782)=kapak (TS. 1192), karakoll-i (F. 789)=karakol (TS. 1206), kat-i (F. 796)=kat (TS. 1234), kazan-i (F. 803)=kazan (TS. 1255), qelepîr-i (F. 1592)=kelepîr (TS. 1264), qelepîrxhi-u (F. 1592-1593)=kelepîrci (TS. 1264), qerpiç-i (F. 1599)=kerpiç (1276), qeser (F. 1600)=keser (TS. 1279), qërbaç (F. 820)=kırbaç (TS. 1295), kolltuk (F. 851)=koltuk (TS. 1346), konak-u (F. 1351), kopuk (F. 868)=kopuk (TS. 1361), oxhak (F. 1312)=ocak (TS. 1668), oda (F. 1299)=oda (TS. 1669), ortak-u (F. 1311)=ortak (TS. 1697), panxhar-i (F. 1348)=pancar (TS. 1758), pastërma-ja (F. 1380)=pastırma (TS. 1774), pashallök-u (F. 1382)=paşalık (TS. 1775), pekmez (F. 1395)=pekmez (TS. 1785), pestil-i (F. 1407)=pestil (TS. 1795), sakëz-i (F. 1729)=sakız (TS. 1891), suxhuk-u (F. 1805)=sucuk (TS. 2036), shaka (F. 1814)=şaka (TS. 2068), shaklaban-e (F. 1815)=şaklaban (TS. 2070), shajak-u (F. 1814)=şayak (TS. 2079), shish-i (F. 1844)=şiş (TS. 2098), shishman-i (F. 1844)=şişman (TS. 2099), taban-i (F. 1961)=taban (TS. 2106), tallash-i (F. 1966)=talaş (TS. 2124), tavan-i (F. 1971)=tavan (TS. 2154), tel (F. 1978)=tel (TS. 2176), teneqe (F. 1982)=teneke (TS. 2188), teneqexhi-u (F. 1982)=tenekeci (TS. 2189), tepsi-a (F. 1986)=tepsi (TS. 2194), ters (F. 1988)=ters (TS. 2200), tokmak-u (F. 2006)=tokmak (TS. 2229), top-i (F. 2006)=top (TS. 2232), topall (F. 2007)=topal (TS. 2233), toptan (F. 2008)=toptan (TS. 2239), topuz (F. 2008)=topuz (TS. 2239), tutkall-i (F. 2045)=tutkal (TS. 2256), vaj (F. 2104)=vay (TS. 2336), jastët (F. 738)=yastık (TS. 2404), jashmak-u (F. 739)=yaşmak (TS. 2407)jatagan (F. 741)=yatağan (TS. 2408), jele (F. 741)=yele (TS. 2426), jelek-u (F. 741)=yelek (TS. 2426), jeniçeri-a (F. 472)=yeniçeri (TS. 2431), jeshîl, ~e (F. 742)=yeşil (TS. 2440), jo (F. 745)=yo (TS. 2454), jorgan-i (F. 749)=yorgan (TS. 2463), zagâr (F. 2207)=zağâr (TS. 2494), zar-i (F. 2209)=zar (TS. 2498), zevzek (F. 2228)=zevzek (TS. 2508)

SONUÇ

Türklerin 400 yıl boyunca hakim oldukları Balkan coğrafyasına etkileri sadece askeri, idari ve siyasi alanda kalmamış; kültür ve dil alanında da kalıcı tesirleri olmuştur. Balkan dillerindeki Türkçe kelimelerin varlığı da bu tezi destekler niteliktedir.

Çalışmamızda Arnavutçada yüzyıllar boyunca incelikle işlenmiş binlerce Türkçe kökenli kelimedenden günümüze kalan 198'inin üzerinde durduk. Bunlardan 92 Türkçe kökenli

kelime Arnavutçaya olduğu gibi geçerken, 106 Türkçe kökenli kelimedede ise Arnavutçanın ses yapısının gerektirdiği bazı değişiklikler yapılmıştır. Yukarıda maddeler halinde gösterdiğimiz bu değişiklikler, Arnavutçanın ses yapısına dair bazı ipuçları sunmuştur. Alıntı kelimelerde görülen bu değişikliklerden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki Arnavutça, Türkçeden alıntılacağı kelimelerde daha çok kelimenin aslını korumayı tercih etmiştir. Bu durum bir yandan da Arnavutça ile Türkçenin ses yapısında bir uyum olduğunu gösterir diyebiliriz. Ayrıca eskicil şekilleri korunmuş olan 4 kelime tespit edilmiştir. Bugün Türkiye Türkçesinde dahi fonolojik değişikliğe uğramış olan bu 4 kelime Arnavutçada eskicil halleriyle kullanılmaktadır.

Netice olarak Arnavutçaya yüzyıllar boyunca aktarılan Türkçe kökenli kelimelerin pek çoğunun Türkçedeki haline sadık kalınarak kullanıldığını gördük. Bazı kelimeler ise birtakım ses değişiklikleri yoluyla Arnavutçanın fonolojik yapısına uygun hale getirilmiştir. Ancak yapılan bu fonolojik değişiklikler büyük ve köklü değişiklikler değildir. Buradan hareketle Arnavutçanın Türkçeden kelime alıntılarken, alıntılanan kelimelerin asıllarına sadık kalmaya gayret gösterdiğini söyleyebiliriz.

DİZİN

-A-

Abey < agabey

Adásh=adaş

Agá=ağa

Agallëk=ağalık

Akçi << aşçı

Allçák=alçak

Allışverish=alışveriş

Állme < alma "elma"

Ane < ana

Ati < ata

Avash < yavaş

Azgën=azgın

-B-

Bákër=bakır

Bakërxi < bakırcı

Bakllavë < baklava

Ballduzë << baldız

Basamak=basamak

Bash=baş

Bashibozuk < başıbozuk

Baski < baskı

Basmë < basma

Batak=batak

Batakçi < batakçı

Batakçillëk < batakçılık

Bekçi=bekçi

Bel=bel

Belezik < bilezik

Bıçak < bıçak

Bogazh < boğaz

Bohçaxhi < bohçacı

Bohçe < bohça

Bojaxhi < boyacı

Bojë < boya

Bollëk < bolluk

Bosh=boş

Bozaxhi < bozacı

Bozë < boza

Buxhak=bucak

Byrek < börek

-Ç-

Çair < çayır

Çakmák=çakmak

Çanák=çanak

Çántë < çanta

Çapkën=çapkın

Çatí=çatı

Çekiç=çekiç

Çekmexhé=çekmece

Çelík=çelik

Çibán < çiban

Çikrık < çikrık

Çivít=çivit

Çizme=çizme

-D-

Dajak=dayak

Dajë=dayı

Dallgë < dalga

Damar=damar

Dámë < dam

Dede=dede

Deng < denk

Deve=deve

Dollak=dolak

Duvak=duvak

Dybek < dibek

Dynym < dönüm

Dyshek < döşek

-G-

Gajdaxhi < gaydacı

Gajdë < gayda

Gjveç << güveç

Gjytyrym << kötürüm

-H-

Hajde < haydi

Hej=hey

Helik=helik

Hopa < hoppa

Hovardallëk=hovardalık

-İ-

İlik << ılık

İliq=ilik

İmtë << ince

-J-

Jabanxhi < yabancı

Jakë < yaka

Jashmak=yaşmak

Jastëk=yastık

Jatagan=yatağan

Jele=yele

Jelek=yelek

Jeniçeri=yeniçeri

Jeshil=yeşil

Jeshillëk < yeşillik

Jo=yo

Jorgan=yorgan

Jorganxhi < yorgancı

-K-

Kaçak=kaçak

Kaçamak=kaçamak

Kajsi << kayısı

Kallaj=kalay

Kallajxhi < kalaycı

Kaldrëmxhi < kaldırımcı

Kallpak=kalpak

Kamë < kama

Kamxhik << kamçı

Kapadai << kabadayı

Kapadaillëk << kabadayılık

Kapak=kapak

Karabojë < karaboya

Karabullak << karabatak

Karakoll=karakol

Karshi < karşı

Kashai << kaşığı

Kashër < kaşar

Kat=kat

Kazan=kazan

Kazanxhi < kazancı

Kazmë < kazma

Kolltuk=koltuk

Komshi < komşu

Konak=konak

Kopuk=kopuk

Kovë < kova

Kubure < kubur

Kujunxhi << kuyumcu

Kurtesh << kurdeşen

Kuti < kutu

-N-

Nëno << nine

Nini (-nana) << ninni

-O-

Oxhak=ocak

Oda=oda

Okllai << oklağı

Ortak=ortak

-P-

Pambuk=pambuk "pamuk"

Panxhar=pancar

Pashallëk=paşalık

Pashë < paşa

Pastërma=pastırma

Pekmez=pekmez

Pesë << beş

Pestil=pestil

Piper << biber

-Q-

Qelepir=kelepir

Qelepirxhi=kelepirci

Qërbaç=kırbaç

Qerpiç=kerpiç

Qeser=keser

Qiç < kış

Qima << kıyma

Qostek < köstek

Qymyr < kömür

Qymyrxhi << kömürçi "kömürçü"

Qyski < küski "küsükü"

-S-

Sakëz=sakız

Saxhak << sacayak "sacayağı"

Suva < siva

Suxhuk=sucuk

Syrgjyn=sürgün

Sytliaç < sütlü aş "sütlaç"

-Sh-

Shajak=şayak

Shaka=şaka

Shakaxhi < şakacı

Shaklaban=şaklaban

Shiltë < şilte

Shish=şiş

Shishman=şişman

Shuplakë < şaplak

-T-

Taban=taban

Tallash=talaş

Tapi < tapu

Tavan=tavan

Tel=tel

Teneqe=teneke

Teneqexhi=tenekeci

Tepsi=tepsi

Ters=ters

Tersllëk < terslik

Teze < teyze

Toke < toka

Tokmak=tokmak

Top=top

Topall=topal

Topçi < topçu

Topolák < topalak

Toptan=toptan

Topuz=topuz

Torbë < torba

Tutkall=tutkal

Tyrli < türlü

-U-

Ulluk < oluk

Ushkuri << uçkur

-V-	-Xh-
Vaj=vay	Xhiblík << cebinlik
Vergji < vergi	Xhúmbë < cumba
-Y-	-Z-
Yzengji < üzengi	zagar=zağar
	Zar=zar
	Zevzek=zevzek

KAYNAKÇA

- ABAZI-EGRO, Genciana, "Arnavutluk'ta Türkoloji Çalışmaları", *Bilig*, , S. 21 (Bahar 2002), s.1-26.
- BORETZKY, Norbert, *Der türkische Einfluss auf das Albanische, Teil 1: Phonologie und Morphologie der albanische Turzismen*, Wiesbaden, 1975,
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara, 1978.
- DİŞÇİ, Rian, *Sözlük, Türkçe-Arnavutça-İngilizce Fjalor, Shqip-Turqisht-Anglisht Dictionary, English-Turkish-Albanian*, İstanbul, 1994.
- DİŞÇİ, Rian, *Kendi Kendine Arnavutça Konuşma Kılavuzu*, İstanbul, 1997.
- DS.: *Derleme Sözlüğü*, I-XII. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 1982.
- EUTS.: Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1993.
- F.: A. Kostallari-J. Thomaj-Xh. Lloshi-M. Samara-J. Kole-P. Daka-P. Haxhillazi-H. Shehu-F. Leka-E. Lafe-K. Sima-T. Feka-B. Keta-A. Hidi, *Fjalor I Gjuhës Së Sotme Shqipe*, Akademia E Shkencave E Rps Të Shqipërisë Instituti I Gjuhësisë Dhe I Letërsisë, Tiranë, 1980.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Rumeli Ağzlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1993, s. 25.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, I. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 109.
- İYİYOL,Fatih-Ahmet M. Kesmeçi, "Balkan Dillerindeki Türkçe Kelimelerin Tanımlanması Problemi Üzerine Tespitler", *Turkish Studies*, , S. 6/4 (Sonbahar 2011), s. 621- 632.
- KALEŞİ, Hasan, "Arnavut Dilinde Kullanılan Osmanlıca-Türkçe Ekler", *Bilimsel Bildiriler* (TDK), Ankara, 1972, s. 141-149.
- KARAAĞAÇ, Günay, *dil, tarih ve insan*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005, s. 172.
- KT.: Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türkî*, Hazırlayan: Paşa Yavuzarslan, TDK Yayınları,Ankara, 2010.
- MEYER, Gustav, *Etymologisches Wörterbuch der albanischen Sprache*, Strassburg, 1891.
- MT.: Mertol Tulum, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yayınları, Ankara, 2011.
- SULÇA, Niyazi, *Türkçe-Arnavutça Sözlüğü Fjalor Turqisht-Shqip*, Ankara, 1994.
- TS.: *Türkçe Sözlük*, I-II. Cilt, TDK Yayınları, Ankara, 1998.
- YILDIZ, Osman, "Çağdaş Arnavutçada Türkçe Kökenli Kelimeler", *Türk Yurdu*, C. 21, S. 162-163 (Şubat-Mart 2001), s. 447-455.